

Міністерство освіти і науки України
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
E-SCIENCE SPACE (Польща)
Державний університет м. Піза (Італія)
Бартинський університет (Туреччина)
Азербайджанська державна морська академія (Азербайджан)
Термезький державний університет імені Ойбека (Узбекистан)
Туркменський державний педагогічний університет імені Сейітназара Сейді (Туркменістан)
Академія Державної пенітенціарної служби (Україна)
Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (Україна)
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

*Матеріали
V Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої Дню юриста*

7 жовтня 2022 р.

Суми - 2022

УДК 340.12:316.42 (477)

Р 38

*Рекомендовано до друку вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 2 від 29 вересня 2022 р.)*

Редакційна колегія:

О.М. Іваній – завідувач кафедри права та методики викладання правознавства
Сумського державного педагогічного університету імені
А.С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент
А.М. Кучук – професор кафедри права та методики викладання правознавства
Сумського державного педагогічного університету імені
А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор

Р38 Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Дню юриста (м. Суми, 7 жовтня 2022 р.). – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. – 298 с.

У збірнику викладено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Збірник буде корисним для науково-педагогічних працівників, які цікавляться питаннями права, а також для здобувачів вищої освіти при підготовці до навчальних занять з правничих дисциплін і їх поглибленого вивчення.

***Матеріали подано в редакції авторів тез. Оргкомітет не несе
відповідальності за їх зміст та автентичність***

УДК 340.12:316.42

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022

© Колектив авторів, 2022

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	9
СЕКЦІЯ 1.	
ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	10
Білозьоров Є.В.	
Діяльнісний підхід та психологічна теорія права	10
Воронова Н.С.	
Історія україно-польських відносин: найважливіші віхи та депортація на Донбас	12
Гончаренко А.В., Зьоменко М.В.	
Позиція США в саарській проблемі на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр.	15
Захарчин Н.Г.	
Проект закону «Про публічні бібліотеки місцевого самоврядування» 1935 р. як один із правових шляхів регулювання бібліотечної справи міжвоєнної Польщі	18
Конєва Є.М.	
Становлення суду присяжних у правовій системі Англії	20
Кузнецова Л.В.	
Місце звичаєвого права в становленні українського права	27
Кучук А.М.	
Розсуд як категорія права	30
Мінченко О.В.	
Розсуд як спосіб виконання повноважень органами публічної влади: теоретико-правовий аспект	32
Пекарчук В.М.	
Методологія права в сучасних умовах	34
Печена Т.О., Дегтяр Р.О.	
Теологічні доктрини походження держави та права	36
Рукіна Д.О.	
Права людини: необхідність критичної складової при виведенні нових формальних визначень	39
Сердюк І.А.	
Розробка теорії правових актів – вимога часу	42
СЕКЦІЯ 2.	
СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	45
Ветошко К.В.	
Юридичне значення державної мови та проблема її застосування	45
Завгородня Ю.С.	
Права дитини в умовах воєнного стану	47
Корнієнко М.В.	
Забезпечення прав людини в екстраординарних умовах: пропедевтичний аспект	50
Мамалига М.В.	
Заборона абортів vs людські права	53
Олійник В.С., Ребкало М.М.	
Особливості визначення поняття форми правління	56

Корнієнко Максим Вікторович,
*проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
м. Одеса, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕКСТРАОРДИНАРНИХ УМОВАХ: ПРОПЕДЕВТИЧНИЙ АСПЕКТ

У чинному національному законодавстві розмежовано декілька правових режимів, маємо на увазі, воєнний стан та надзвичайний стан. Так, відповідно до приписів Конституції України, зокрема у нормах, що визначають легітимну мету обмеження окремих людських прав, використовується, зокрема, терміносполука «відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан» [1]. Окрім вказаного, слід згадати і ч. 2 ст. 64 Основного закону, у якій закріплено припис про можливість окремого обмеження низки людських прав і свобод «в умовах воєнного або надзвичайного стану» [1]. До того ж, в Україні є чинними Закони України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року та «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року.

Водночас, у цьому дослідженні ми не розмежуємо ці поняття, виходячи з мети дослідження та зважаючи на те, що і за воєнного стану, і за надзвичайного стану порушується звичний порядок життя суспільства, на органи публічної влади покладаються додаткові зобов'язання щодо усунення причин такого становища, відновлення правопорядку, що, у свою чергу, визначає і додаткові можливості цих органів обмежу-

вати людські права. На можливість такого ототожнення вказують і наведені вище положення Конституції України, у яких відображається однаковий режим обмеження людських прав і за воєнного стану, і за надзвичайного стану (у відповідних статтях вони вказуються одночасно).

Цілком слушно І. Магновський, досліджуючи розвиток конституціоналізму в аспекті його транснаціоналізації, дійшов думки, що «транснаціоналізація конституціоналізму – один із ключових факторів в утвердженні міжнародного правопорядку, дотриманні та гарантуванні прав людини й основоположних свобод на основі конституційних цінностей» [2, с. 37]. За усталеним розумінням конституціоналізму, ним позначається явище обмеження публічної влади. Складовою конституціоналізму є людські права, які й виступають засобом такого обмеження. Означене вказує первинність прав щодо законодавства, яке не може порушувати людські права. Ті нормативно-правові акти, які порушують людські права не набувають правового характеру.

Загалом завдання сучасної демократичної держави зводиться до забезпечення людських прав. Саме це завдання є головним і для Української держави, на що безпосередньо вказує і конституційно-правова норма, закріплена у ст. 3 Основного закону.

Додамо, що це цілком відповідає і договірній теорії походження держави. «Держава - це результат суспільного договору, що є породженням розумного, свідомого волевиявлення людей для захисту своїх інтересів, суспільного блага, забезпечення природних і невідчужуваних прав людини: власності, свободи, безпеки тощо» [3, с. 32].

Водночас, не можемо не вказати також те, що маючи повноваження обмежувати людські права, органи публічної влади, по-перше, мають дотримуватися низки вимог, щоб таке обмеження було правомірним; по-друге, зважати на наявність абсолютних прав, які не підлягають ніяким обмеженням, незалежно від умов.

Таким чином, сучасний концепт людських прав ґрунтується на наступних положеннях:

- на зобов'язання держави у царині людських прав;
- на первинності людських прав над позитивним правом;
- неможливості держави обмежити окремі людські права ні за яких умов.

Саме через призму цих положень доцільно сприймати проблематику людських прав в надзвичайних умовах.

Отже, надзвичайні умови, як передбачає саме термінологічне позначення цього явища, характеризує специфічний стан життєдіяльності суспільства, який відрізняється від усталеного. Вкажемо, що у згадано-

му вище Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» у ст. 1 наводиться доволі об'ємне визначення поняття надзвичайного стану, однак, для цілей нашого дослідження ми скористаємось загальним тлумаченням терміну «надзвичайний», що наводиться у тлумачних словниках. Доречно наголосити, що таке сприйняття вказаного терміну охоплює і воєнний стан, який є винятковим у порівнянні із загальним станом функціонування суспільства.

Виходячи з наведеного розуміння надзвичайного стану доцільно визначитися з можливістю регулювання за таких обставин суспільних відносин правовими засобами.

Екстраординарні умови функціонування суспільства певною мірою вигідні державі, оскільки обмеження людських прав за таких обставин суттєво спрощує порядок діяльності органів публічної влади, повноваження яких суттєво збільшуються (знову таки у контексті обмеження людських прав).

У цьому ж контексті варто згадати показники індексу демократії протягом останніх п'яти років. Нагадаємо, що цей індекс вираховується щорічно міжнародною організацією Economist Intelligence Unit та включає низку показників (60 факторів, які об'єднані у 5 категорій). «У звіті зазначено, що частка країн, які отримали статус «Невільні», досягла найвищого рівня з моменту початку спаду демократії у 2006 році. Крім того, кількість країн, в яких спостерігається погіршення політичних прав і громадянських свобод, перевищує кількість країн, де зафіксовано покращення, з найбільшим розривом за 15-літній період. ... До цього переліку відносяться не лише авторитарні держави, такі як Китай, Білорусь і Венесуела, а й проблемні демократії, такі як США та Індія» [4].

Надзвичайні умови функціонування суспільства є фактором наділення органів публічної влади надзвичайними повноваженнями щодо обмеження людських прав, однак, не є умовою для відмови від забезпечення низки таких прав. При цьому ніяка мета, яку прагне досягти публічна влада, не дозволяє обмежувати людські права свавільно. Навіть в надзвичайних умовах людські права є тим засобом, що обмежує органи публічної влади, запобігаючи свавіллю. Людські права як одна з демократичних цінностей не втрачає своєї якості в надзвичайних умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Магновський І.Й. Розвиток конституціоналізму як транснаціонального явища. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С.37-41.

3. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення: навчальний посібник, 2-ге вид., перероб. та допов. К.: Алерта, 2015. 288 с.

4. Новий звіт: Глобальний спад демократії прискорився. URL <https://freedomhouse.org/uk/article/noviy-zvit-globalniy-spad-demokratii-priskorivsyu>